

Raamatukogu jalajälg keskkonnas

Raivo Ruusalepp
Ernst & Young Baltic
7.3.2023

Teemad

- ▶ Läbiviidud uuringud
- ▶ Kultuurivaldkonna keskkonnajalajälje mõõtmine
- ▶ Digiriigi keskkonnamõjude allikad
- ▶ Soovitused

Hiljutised uuringud

- ▶ Kultuuri- ja spordikorralduse keskkonnajalajälje ja selle vähendamise võimaluste uuring (Riigikantselei)
  - ▶ <https://kul.ee/uuringud#item-1--2>
- ▶ Digiriigi keskkonnasõbralikkuse hetkeolukorra ja võimaluste analüüs (RIA/MKM)
  - ▶ <https://mkm.ee/digiriik-ja-uhenduvus/rohedigi>

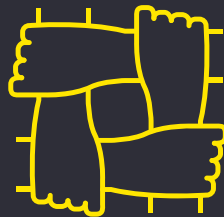
Riigikantselei tellitud uuringu tutvustus

Analüüsi eesmärgid:

- ▶ Analüüsida Kultuuriministeeriumi haldusala - sh valdkonna eraõiguslike ja KOV organisatsioonide - keskkonnajalajälje ulatust
- ▶ Kohandada keskkonnajalajälje hindamismetoodikat kultuuri- ja spordivaldkonnale
- ▶ Esitada ettepanekud keskkonnajalajälje vähendamiseks, arvestades kultuuri ja spordi valdkondade eripäradega

Analüüsi osapooled:

- ▶ Algataja: Kultuuriministeerium
- ▶ Kaasatud: Keskkonnaministeerium
- ▶ Tellija: Riigikantselei*
- ▶ Teostajad: EY, TalTech keskkonnaekspertid

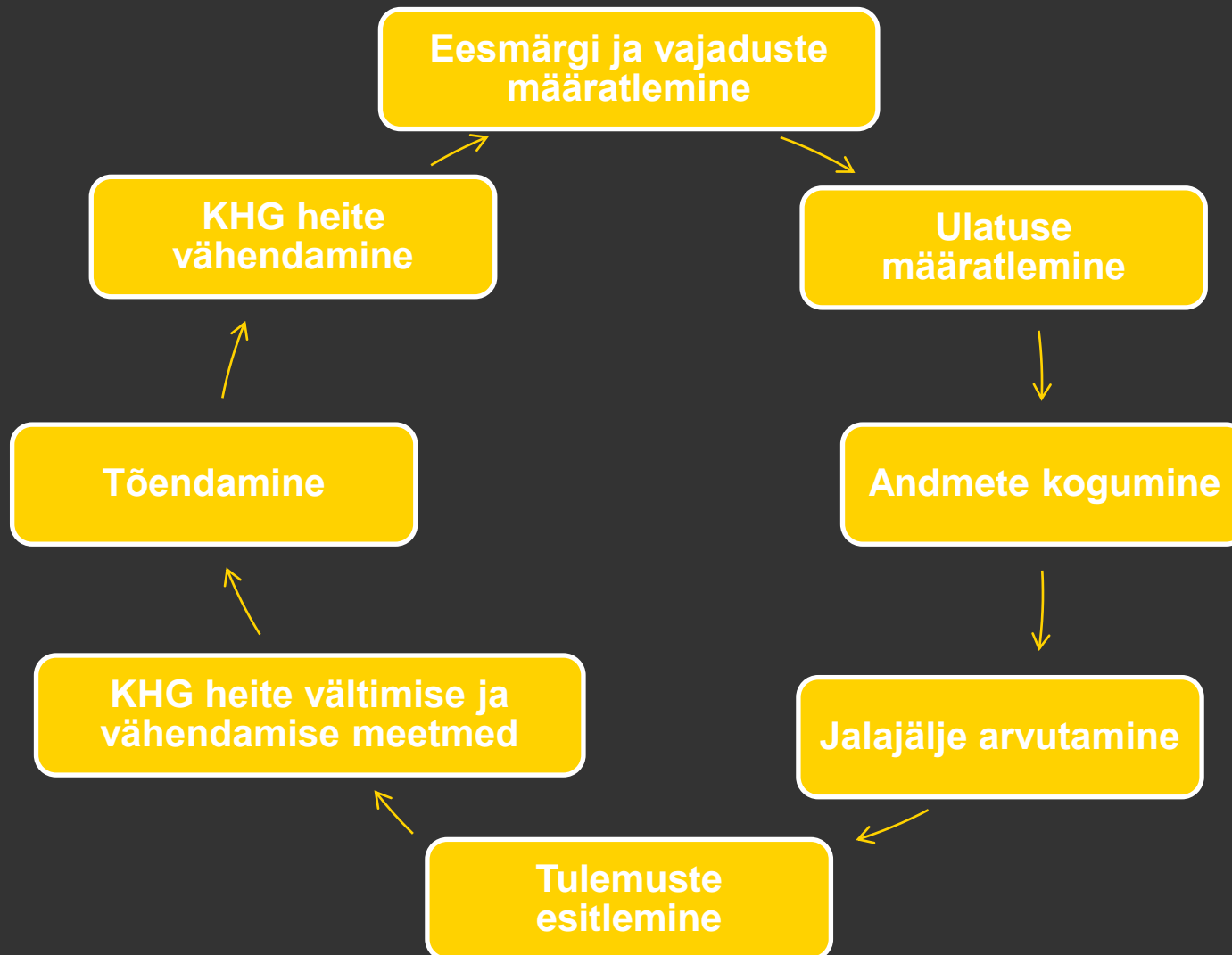

Analüüsi pikaajaline kasu:

- ▶ Selgitada tänasele olukorrale tuginedes välja sobivaimad võimalused keskkonnajalajälje vähendamiseks
- ▶ Tagada kultuuri- ja spordikorralduse pikaajaline kestlikkus, kulutõhusus ja atraktiivsus aina keskkonnateadlikumale kultuuri- ja sporditarbijale ning rahastajale

*Uuringut rahastatakse ühtekuuluvusfondide 2014-2020 rakenduskava prioriteetse suuna 12 „Haldusvõimekus“ meetmest 12.2 „Poliitikakujundamise kvaliteedi arendamine“.

KHG jalajälje hindamise sammud

Ulatuspiirkond (ingl k. scope)

Organisatsioon

2. ulatuspiirkond

Kaudsed saasteallikad

1. ulatuspiirkond

Otsesed saasteallikad

Tarnijad, varustajad
ja teenusepakkujad

3. ulatuspiirkond

Muud kaudsed saasteallikad

Arvutusmudel

- ▶ Arvutusmudel toetub enamkasutatavatele rahvusvahelistele (eelkõige Greenhouse Gas Protocol) KHG jalajälje arvutamise metoodilistele juhistele ja standarditele.
- ▶ Mudel võtab arvesse eestikeskseid eeldusi ja tingimusi, mis loovad ühtlustatud metoodilise aluse ja andmestiku Eesti organisatsioonidele KHG jalajälje arvutamiseks.
- ▶ Mudelit saavad kasutada kõik organisatsioonid (nii avalikust, era- kui ka mittetulundussektorist) asutuse tasemel KHG jalajälje välja arvutamiseks.
- ▶ Mudel on välja töötatud universaalsena ja sisaldab KHG jalajälje hindamise mõjualade piires enimkasutatavaid tegevuskategooriaid ja nende heiteallikaid. Seega võib organisatsioonidel olla vajadus arvutusmudelit kohandada, sh lisada tegevusi ja heiteallikaid.

Allikas: <https://envir.ee/kliima/toetavad-materjalid/organisatsioonide-khg-jalajalg#juhendmaterjal>

Kaardistuse komponendid

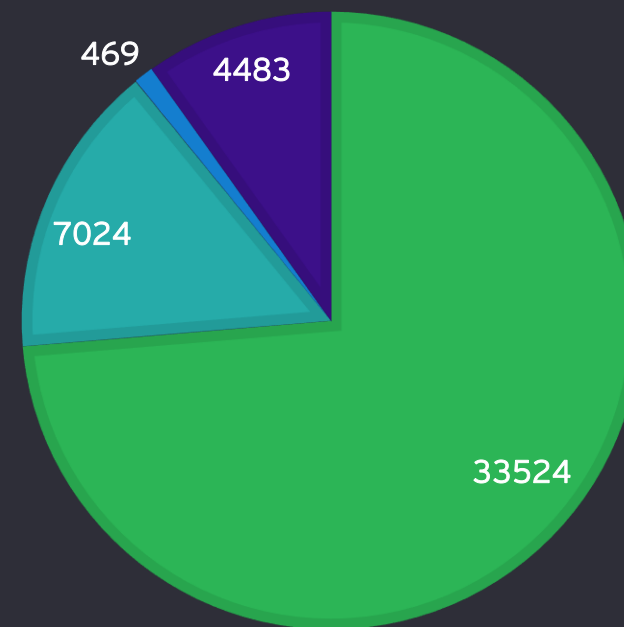
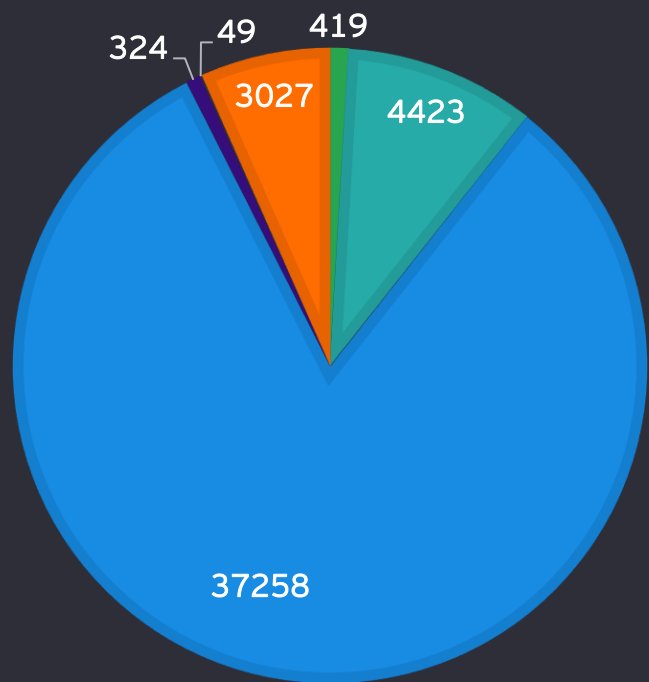

- ▶ Taristu ja hooned
- ▶ Transport
- ▶ Info ja kommunikatsioonitehnoloogia varad
- ▶ Jäätmed ja ringmajandus
- ▶ Inimesed ja keskkonnateadlikkus

Kultuuriministeeriumi valitsemisala asutused

Kasvuhoonegaaside heide CO₂ ekvivalendina tonnides*

■ Sõidukid

■ Küte

■ Elekter

■ Muuseum

■ IT

■ Sorteeritud jäätmed

■ Sorteerimata jäätmed

■ Etenduskunstid

■ Sport

■ Muu

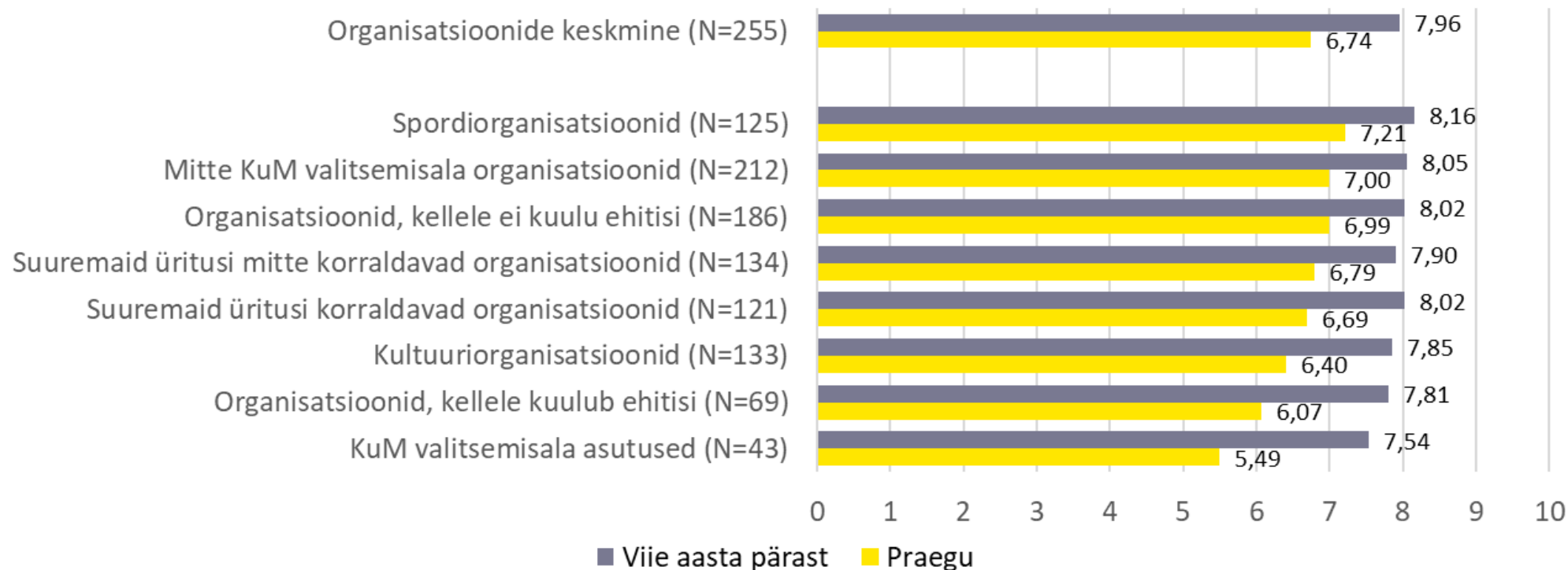
Kultuuri- ja spordivaldkond kokku: kasvuhoonegaaside heide CO₂ ekvivalendina tonnides

	Organisatsiooni arv	Kaugküte	Kohalik küte	Tarbitav elekter	IT	Sorteeritud jäätmed	Sorteerimata jäätmed	Sõidukid	Kokku
Sport	333	10	5515	13327	45	0,36	962	167	
Kultuuripärand	59	0	1	26	5	0,002	2	0	
Muuseum	57	910	505	31732	148	2	3834	87	
Muusika	42	570	0	890	23	39	15	58	
Raamatukogud	47	1487	2	599	143	0,46	0,50	25	
Muud kultuuri tegevusalad kokku	140	1292	376	5106	154	10	2352	308	
Kokku	678	4269	6399	51680	519	52	7165	645	70729
		6%	9%	73%	1%	0,1%	10%	1%	100%

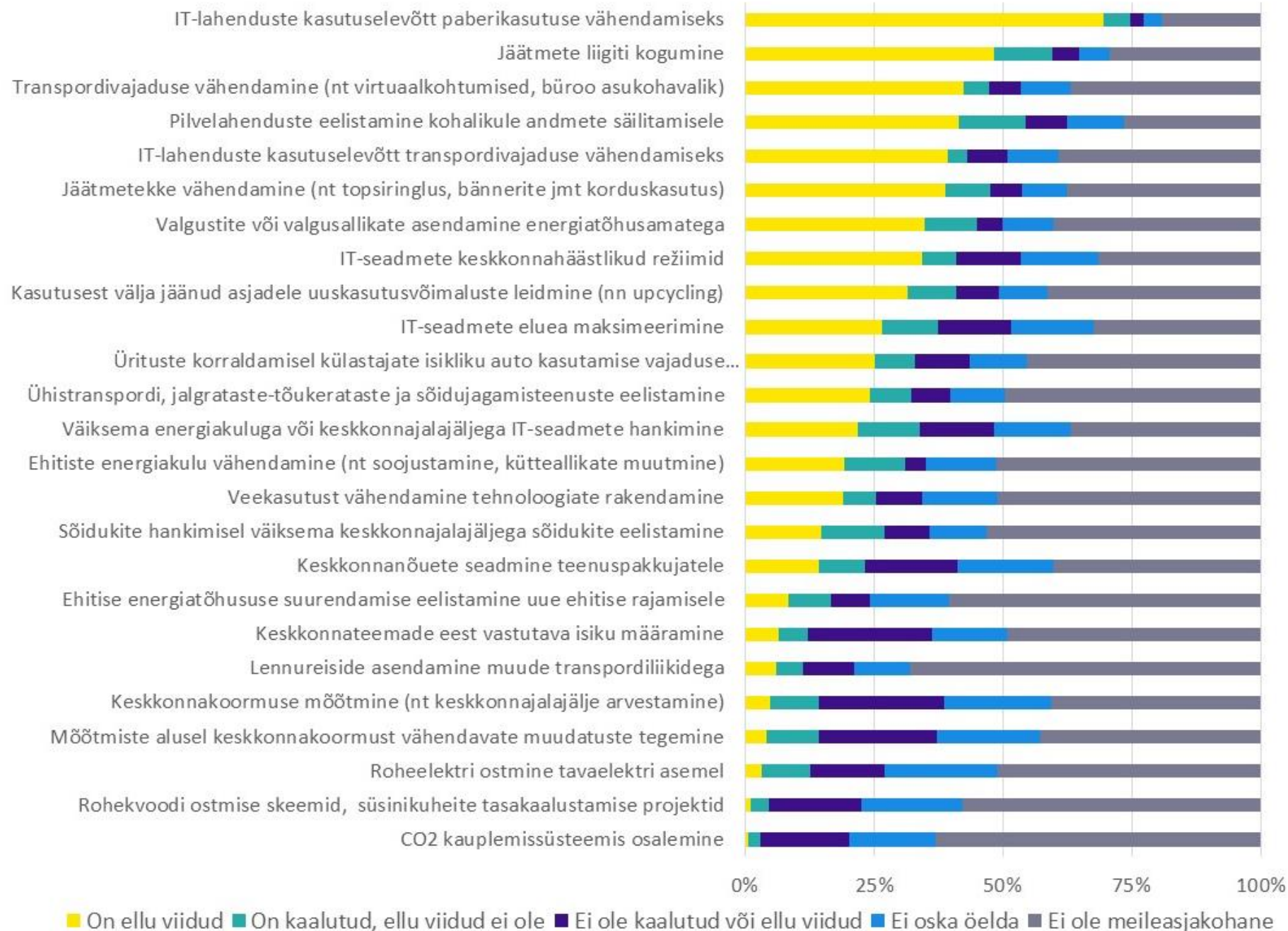
*andmeid edastas ligi 1/10 osalenud organisatsioonidest. Andmeid täpsustati vähesel määral lõpparuandes

Tänane seis: hoiakud ja ellu viidud tegevused

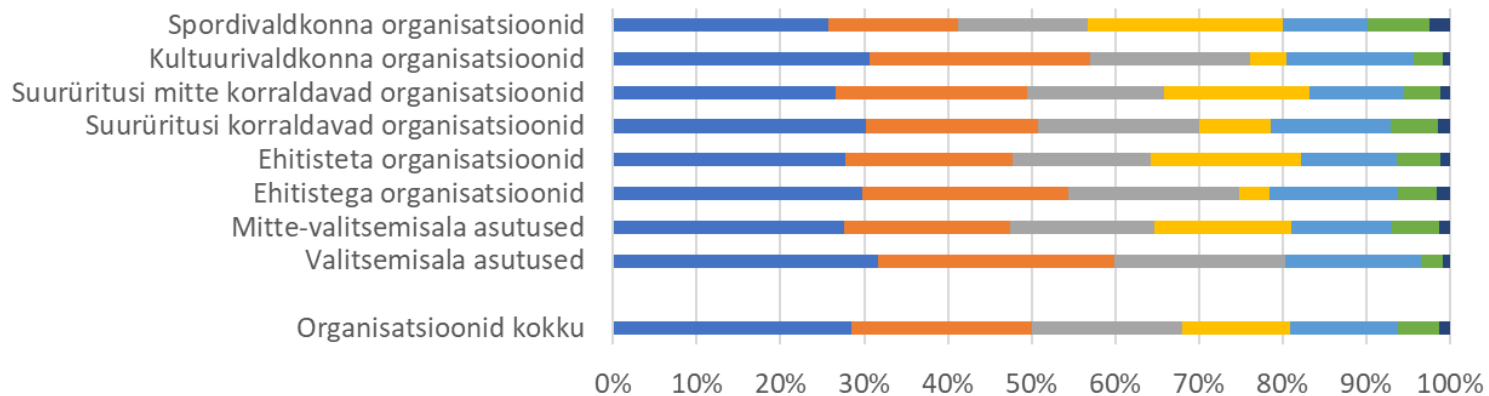
Kui keskkonnahoidlikuks peate enda organisatsiooni praegu ja viie aasta pärast?

Milliseid keskkonnajalajälje vähendamise tegevusi on Teie organisatsioonis kaalutud või ellu viidud?

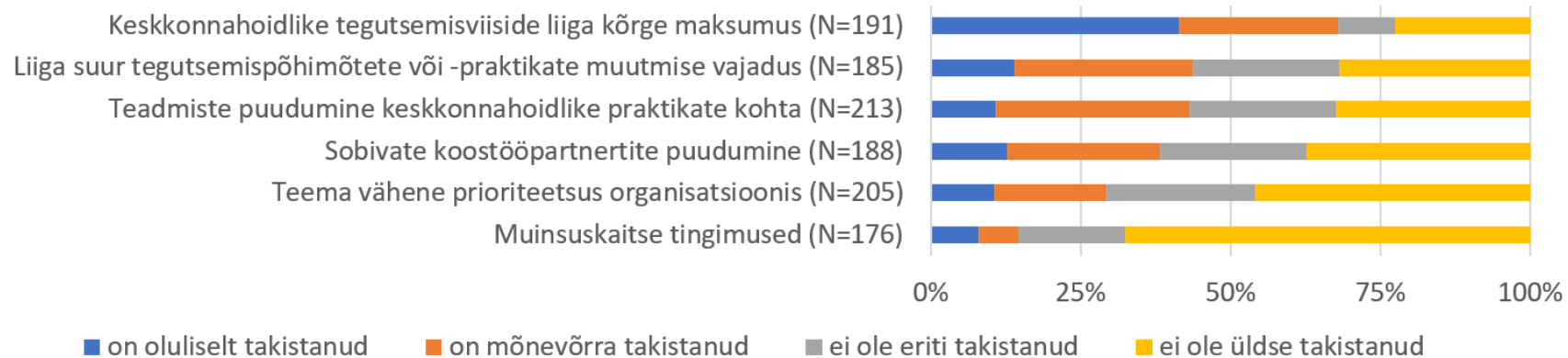

Mis põhjustel olete organisatsioonis rakendanud keskkonnahoidlikke praktikaid?

- Organisatsiooni soov negatiivse keskkonnamõju vähendamiseks
- Töötajate soov negatiivse keskkonnamõju vähendamiseks
- Rahaline kokkuhoid
- Keskkonnahoidlikke praktikaid ei ole rakendatud
- Klientide/külastajate ootus keskkonnahoidlikkuse suhtes
- Omaniku või katusorganisatsiooni nõuded või ootused (nt KOVi nõuded KOVile kuuluvale spordiklubile)
- Sponsori või rahastaja nõuded (nt keskkonnahoidlikkuse tingimused rahastustingimustes)

Mil määral on järgmised tegurid seni takistanud keskkonnahoidlike praktikate rakendamist organisatsioonis

Digiriigi keskkonna- jalajälje hetkeseisu mõõtmise projekt

The better the question. The better the answer.
The better the world works.

Building a better
working world

MKM-i ja RIA tellitud analüüs (2022)

- ▶ Digiriigi keskkonnasõbralikkuse hetkeolukorra ja võimaluste analüüs
<https://mkm.ee/digiriik-ja-uhenduvus/rohedigi>

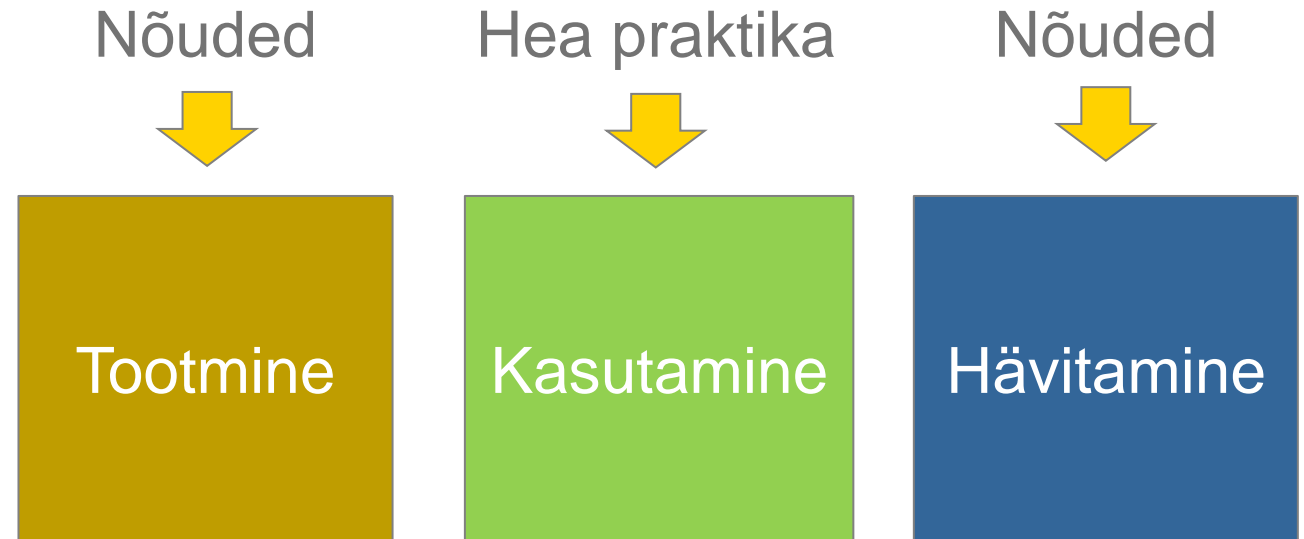
Eesmärgid:

- ▶ paremini mõista digitaliseerimise keskkonnamõju Eesti avalikus sektoris
- ▶ uurida võimalusi keskkonnamõjude mõõtmiseks
- ▶ otsida viise keskkonnamõjude vähendamiseks ning digiriigi kliima- ja keskkonnahoidlikuse suurendamiseks.

- ▶ Periood: november 2021 – mai 2022
- ▶ Tööd rahastati EL struktuuritoetuse toetuskeemist „Infoühiskonna teadlikkuse tõstmise“ (Euroopa Regionaalarengu Fond)

IKT keskkonnaprobleemina

- ▶ Nutiseadmed
- ▶ Töökohaseadmed
- ▶ Tarkvara
- ▶ Andmed
- ▶ Pilvelahendused
- ▶ Andmeside
- ▶ Andmekeskused
- ▶ Sensorid ja muud pisiseadmed

Töökohaseadmete keskkonnamõju

The better the question. The better the answer.
The better the world works.

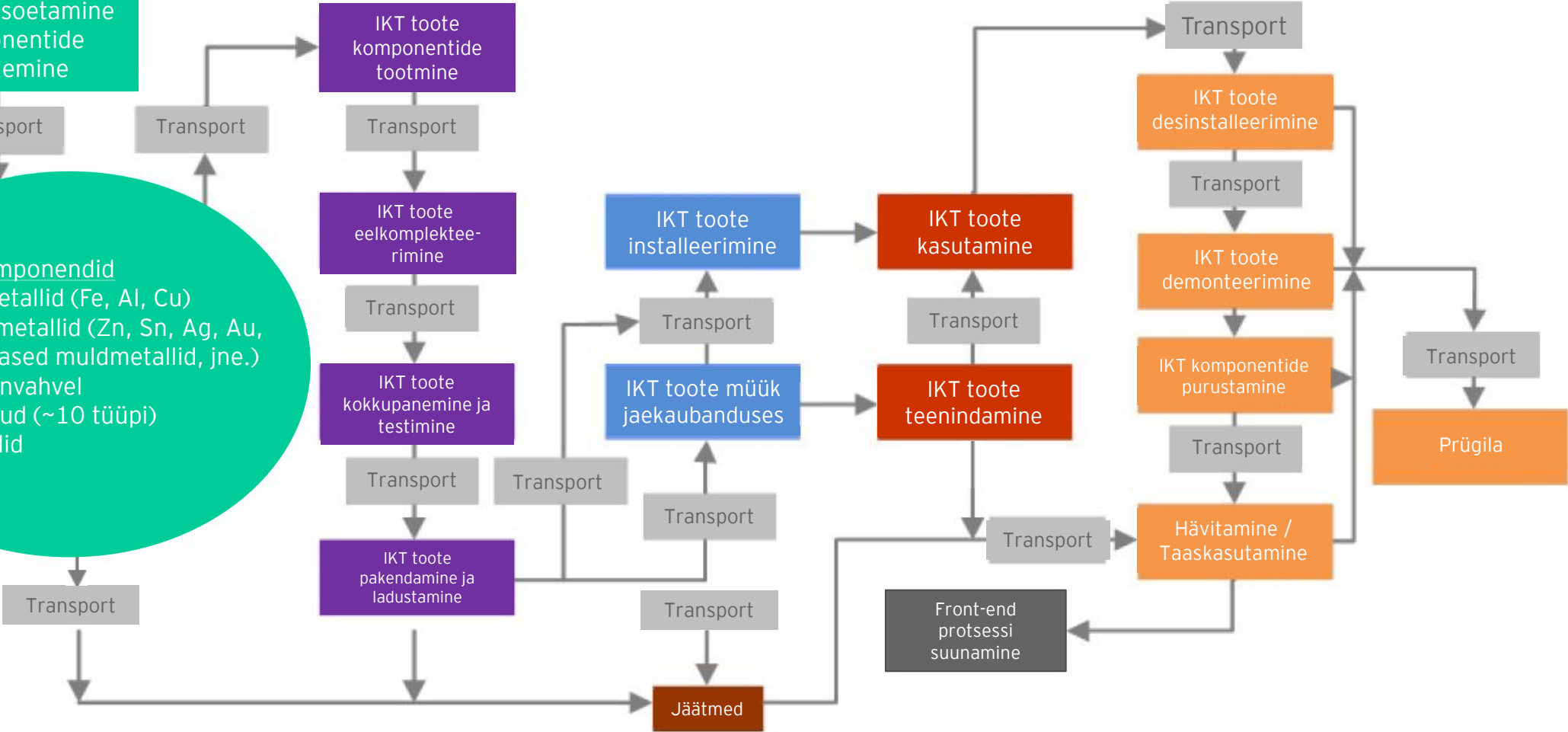

Building a better
working world

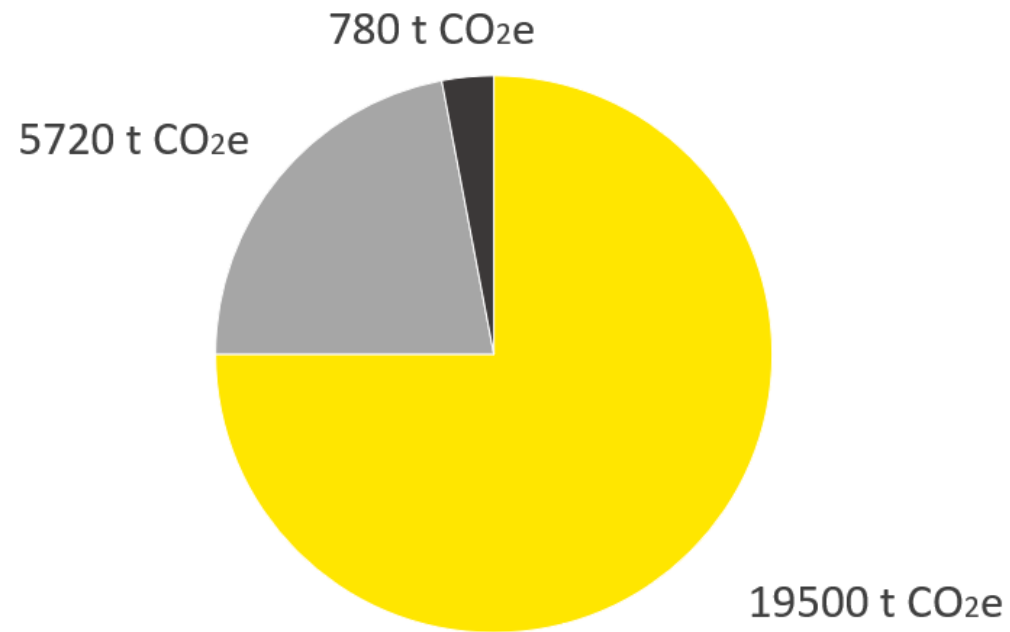

Materjalide soetamine ja komponentide eeltöötlemine

- Toote komponendid**
- Lehtmetallid (Fe, Al, Cu)
  - Muud metallid (Zn, Sn, Ag, Au, haruldased muldmetallid, jne.)
  - Silikoonvahvel
  - Plastikud (~10 tüüpi)
  - Patendid
  - ...

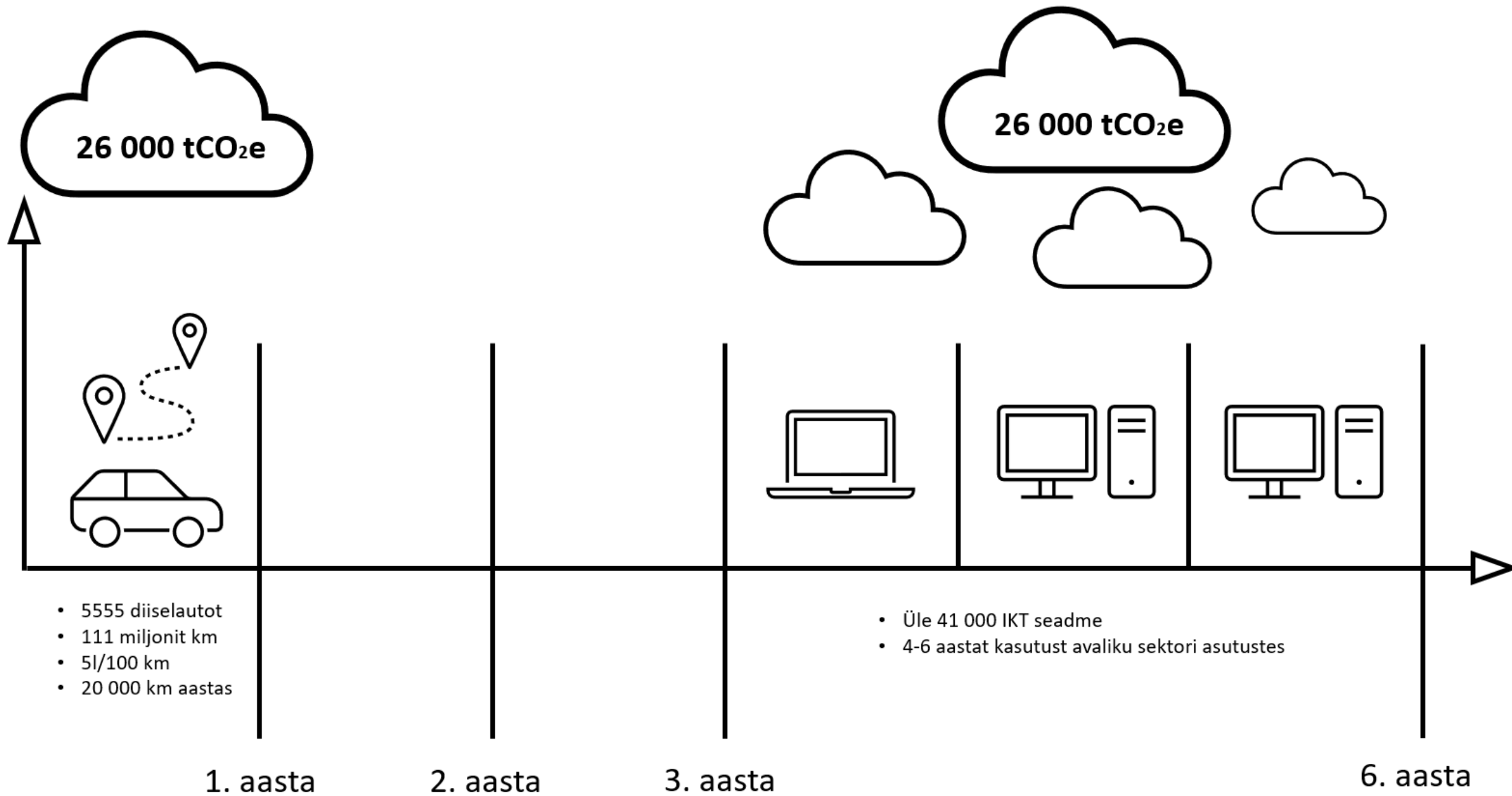

Kõigi Eesti riigiasutuste töökohaseadmete elutsükli summeeritud CO₂e jalajälg

- Tootmine
- Energiakasutus seadme eluea jooksul
- Utiliseerimine ja transport

Kasvuhoonegaasid

Töökohaseadmete keskkonnamõju – soovitused

- ▶ Lisa seadmete hankesse **keskkonnanõuded** tootele, pakendile, järelturule
- ▶ Eelista **äriklassi** seadmeid, mille eluiga on pikem
- ▶ Vali seadme **võimsus** vastavalt **vajadustele**
- ▶ Seadme **heaperemeheliku kasutamise** harjumus
- ▶ Võimalusel kasuta **roheenergiat**
- ▶ Seadme kasutuse lõppedes väldi selle „lattu“ seisma jäämist
- ▶ Võimalusel kasuta seadme **rendimudelit** ja nõua tõendeid selle taaskasutusse andmise kohta

Serveriruumid ja andmekeskused

■ ■ ■
The better the question. The better the answer.
The better the world works.

Serveriruumide ja andmekeskuste hetkeolukord

- ▶ Serveriruumide rohkem kui 50-l asutusel, keskkonnamõju reeglina ei mõõdeta
- ▶ Riigi andmekeskuste keskkonnamõju mõõdetakse:
  - ▶ PUE on efektiivne, ISO 50001 on juurutatud
  - ▶ Hooned ei ole ehitatud andmekeskuseks ja seavad oma piirid
  - ▶ Roheenergiat praegu ei kasutata
- ▶ Erasektori andmekeskused Eestis:
  - ▶ PUE on väga efektiivne, ISO 50001 ja ISO 14000 on juurutatud
  - ▶ Kasutatakse roheenergiat

Serveriruumide keskkonnamõju – soovitused

- ▶ Võimalusel **loobu oma** asutuse **serveriruumist** ja konsolideeri oma seadmed andmekeskustesse
- ▶ Rakenda ISO 50001 **energiajuhtimise süsteemi** või samaväärset standardit või mõõda oma serveriruumi energiakulu ja -efektiivsust
- ▶ Taotle eelarvet selliselt, et on võimalik tasuda andmekeskuse teenuste eest
- ▶ **Mõõda ja avalda** oma serveriruumi/andmekeskuse keskkonnajalajälje näitajaid
- ▶ Riigi tasandil jätkata andmekeskuste efektiivsuse tõstmist, või rajada või rentida uus(i)
- ▶ Andmekeskuste jaoks sobivate asukohtade leidmise toetamine üle Eesti

Pilveteenused

The better the question. The better the answer.
The better the world works.

Pilveteenused – hetkeseis

- ▶ Riigipilve kasutus pigem madal, vaid 5-10% võimalikest asutustest
- ▶ Ebaselgus, milliseid kommerts-pilveteenuseid on lubatud kasutada
- ▶ Lokaalsed „pilvelahendused“ on levinud
- ▶ Asutustel ei ole reeglina käepärast ülevaadet sellest, millised teenused-tarkvarad jooksevad pilvepõhiselt

Soovitused

- ▶ **Cloud first** põhimõtte juurutamine
- ▶ **Lokaalsetest pilvedest loobumine**
  - ▶ Andmekeskus suudab sama teenust pakkuda „rohelisemalt“ kui lokaalne server
  - ▶ Skaleeritud jõudlusest ja hinnastamisest suurema kasu lõikamine
  - ▶ Pilveteenuste kasutamist piiravate **takistuste** kõrvaldamine

Digiprügi

■ ■ ■ ■
The better the question. The better the answer.
The better the world works.

Digiprügi keskkonnamõju – hetkeseis ja soovitused

- ▶ Digikoristuspäev on populaarne, vähesed asutused teevad digikoristust regulaarselt
  - ▶ Näiteks PPA ei ole 4 aastat pidanud täiendavat kettaruumi soetama, kuna digikoristuse kampaania toimub kvartaalselt ja aastas vabastatakse ca 2 TB kettaruumi
- ▶ On kujunenud valearvamus, et pilve salvestatud failide keskkonnamõju on väiksem kui lokaalselt talletatud failidel

Soovitused:

- ▶ Kujundada digikoristus püsivaks harjumuseks nii töö- kui koduarvutis
- ▶ Tõsta teadlikkust ja kujundada keskkonnasäästlikku hoiakut
- ▶ Rakendada andmehaldust ja archiveerimist

Poliitikasoovitused

The better the question. The better the answer.
The better the world works.

Building a better
working world

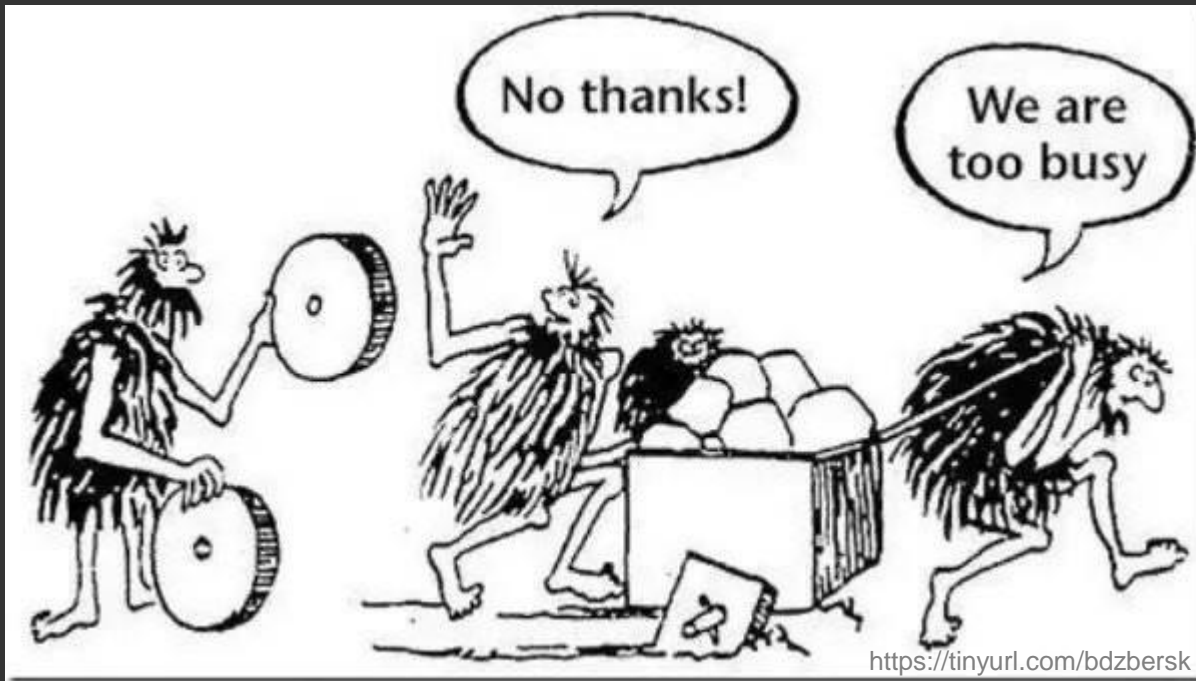
Poliitikasoovitused

- ▶ Serverite ja serveriruumide konsolideerimine andmekeskustesse ning andmekeskuste keskkonnasõbralikkuse edendamine
- ▶ Keskkonnasõbralikke IKT valdkonna valikuid toetava rahastusmudeli väljatöötamine
- ▶ IKT valdkonna keskkonnaalase teadlikkuse ja kompetentside tõstmine
- ▶ Keskkonnajalajälje mõõtmismeetodite arendamine ja juurutamine
- ▶ IKT seadmete elutsükli pikendamine
- ▶ Pilveteenuste kasutamisega seotud takistuste kõrvaldamine
- ▶ Pilveteenuste laialdane kasutuselevõtt
- ▶ Keskkonnasõbralike praktikate rakendamine tarkvaraarenduses
- ▶ Digiprügi koristamise populariseerimine

Kokkuvõte

- ▶ Rohelisema IT saavutamiseks ei pea midagi väga erilist tegema ega raha investeerima, suur mõju peitub lihtsates otsustes ja hoiakus
- ▶ Kasuta kainet mõistust ja hooli!

Vähenda energia-
kasutust, sorteeri
jätmeid, eelista
ratast ja ühis-
transporti

Katseta ja
õpi
vigadest

Tutvu
parimate
praktikatega

Vali
asjakohane
hindamis-
raamistik

Sea
võimalusel
ka
numbrilised
eesmärgid

Osta rohelisi
tooteid ja
teenuseid

Suuna kliente
keskkonna-
hoidlikuma
käitumise suunas

1

Leia ja rakenda
kiireid ja lihtsaid
viise
organisatsiooni
keskkonna-
hoidlikkuse
suurendamiseks

3

Kaardista
organisatsiooni
keskkonnajalajälg, leia
suurema mõjuga
parendus-kohad, sea
eesmärgid ja vii
muudatused ellu

4

Kaasa
keskkonna-
eesmärkidesse
kliendid ja
koostööpartnerid

2

Sõnasta
keskkonna-
põhimõtted,
ajakohasta
vastavalt
vajadusele

Tutvu
näidetega

Vali välja enda
organisatsiooni
jaoks tähtsad
teemad

5

Jaga enda
organisatsiooni
keskkonna-
alast
teavet

Juurdepääsetavus Kontaktid EST RUS ENG

 KESKKONNAMINISTEERIUM

Otsing →

Elusloodus, looduskaitse
Keskonnakasutus
Ringmajandus
Kliima
Rahvusvaheline koostöö, välisrahastus
Kaasamine, keskkonnateadlikkus
Ministeerium, kontakt, uudised
Ukraina info

TOETAVAD MATERJALID

- Organisatsioonide KHG jalajälg
- Meetmete kliimamõju hindamine
- Kliimavaldkonna uuringud

🏠 > Kliima > Toetavad materjalid > Organisatsioonide KHG jalajälg

Organisatsioonide KHG jalajälg

Selleks, et hinnata ettevõtte tegevuse mõju kliimale ning kavandada organisatsiooni tegevusi selle vähendamiseks, on oluline arvutada välja kasvuhoonegaaside (KHG) jalajälg. KHG jalajälg on üks osa organisatsiooni keskkonnamõjust.

Keskkonnaministeeriumi tellimisel koostatud suunised ja arvutusmudel toetavad Eesti ettevõtete ning organisatsioonide KHG jalajälje arvutuste ühtsetele alustele viimist.

Uuringu soovitused

- ▶ **Mõõtmine ja avalikustamine**
  - ▶ Organisatsiooni või ürituse keskkonnajalajälje arvutamine
  - ▶ Kultuuri ja spordi valdkondade ja alamvaldkondade keskkonnajalajälje seire
  - ▶ Riigi Kinnisvara AS-i aastaaruandes tema poolt hallatavate ehitiste keskkonnajalajälje arvutamine ja avalikustamine
  - ▶ Organisatsiooni või ürituse keskkonnajalajälje avalikustamine
- ▶ **Eesmärkide seadmine**
  - ▶ Keskkonnapõhimõtete või keskkonnapoliitika sõnastamine organisatsiooni, alamvaldkondade, ehitise või KOV tasandil
  - ▶ Organisatsioonile nii strateegiliste kui ka mõõdetavate keskkonnaeesmärkide seadmine
  - ▶ Valdkondlike mõõdetavate keskkonnaeesmärkide seadmine
  - ▶ Parimate tunnustamine (valdkonna keskkonnategu)
- ▶ **Toetused**
  - ▶ Tagada kultuuri ja spordi valdkonna organisatsioonide abikõlblikkus keskkonnahoidlikkust soodustavates toetusprogrammides ja meetmetes
  - ▶ Taastuvenergeetika kasutuselevõtu toetus
  - ▶ Keskkonnahoidlikud hanked

Uuringu soovitused

- ▶ Juhendamine, pädevuse suurendamine, võrgustikud
  - ▶ Keskkonnastrateegia või keskkonnapõhimõtete koostamise juhendid ja näidised
  - ▶ Koostööpartnerite ja elukaare (kolmanda ulatuspiirkonna, ingl scope 3) keskkonna-jalajälje arvutamise tööriistad; alamvaldkondade spetsiifilised tööriistad
  - ▶ Veebipõhine keskkonnajalajälje arvutamise või kajastamise tööriist (valdkonna või alamvaldkonna põhine)
  - ▶ Parimate praktikate (valdkondlikud) kogumikud
  - ▶ Organisatsioonide või valdkondade rohepaktid (riigi osalusel või ilma riigi osaluseta)
  - ▶ Valdkondlikud pädevuskeskused, rohekogukonnad
  - ▶ Varahalduse ja logistika keskne süsteem
  - ▶ Keskkonnahoiu eest vastutava isiku olemasolu tagamine organisatsioonis
  - ▶ Toetuse andja hindamis- ja analüüsipädevuse tagamine, keskkonnaandmete keskne kogumine ja seire
  - ▶ Roheteemade valdkondlik täiendõpe
  - ▶ Roheteemad valdkondlikus tasemeõppes
  - ▶ Keskkonnahoidlike teenusepakkujate ringi laiendamine ja vastava info vahendamine valdkonna organisatsioonidele

Aitäh!

Raivo Ruusalepp

Juhtivkonsultant

EY Eesti

raivo.ruusalepp@ee.ey.com